

S5E9. Gertrude Margaret Lowthian Bell: Ørkenens Dronning

Around the world, Ladybird and her crew ready for an adventure that nobody has ever tried before.

USA holder vejret, da Amelia Earhart igen begiver sig ud på en rekordlang flyvetur, denne gang på vej rundt om Jorden.

Then I ran into a storm, which was one of the most severe I have ever been in.

Men hun styrter ned og er endnu ikke blevet fundet. Gertrud Bell knytter stærke bånd til de arabiske stammeledere under sine strabadserende og ikke ufarlige rejser i ørken-sandet.

Every step in the desert, life and fire claim me.

Dian Fossey lever blandt vilde bjerggorillaer i Rwanda og bruger helt utraditionelle metoder for at komme tæt på de truede dyr.

I had to crawl around for two years and came to imitate their peaceful vocalizations and their contentment vocalizations, "rawr" like this.

Du lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig og har været formand for Eventyrernes Klub. I denne femte sæson skal vi på tur med de vildeste og mest fascinerende kvindelige opdagelsesrejsende. Kvinder der på hver deres måde og mod alle odds ændrede verden.

Lone, jeg har hørt en nattergal synge om, at du har en Gertrude Bell Club. Fortæl, hvad det går ud på.

Jamen, det går sådan set ud på, at jeg er stødt på Gertrude Bell i en helt anden forbindelse for lidt tid siden, fordi under krigen imod Irak så læste jeg om Saddam Hussein og tilblivelsen af staten Irak, og der stødte jeg på hendes navn for første gang, hvor der

stod, at hun havde været med til at skabe den her stat, og hun havde tilmed været med til at designe flaget. Og så tænkte jeg, "Gud! Hvem er hun? En kvinde på det her tidspunkt. Gad vide hvem hun var.! Og så opsøgte jeg simpelthen hendes biografi, som viste sig at være den vildeste fortælling om et liv, som... Det kunne man godt have spredt ud på flere mennesker, og så havde de stadigvæk haft meget interessante liv. Så det startede min fascination, og den deler jer så med to andre kvinder, og vi mødes så en gang imellem og får noget middag sammen og taler lidt om Gertrude Bell og det, hun opnåede - og andre ting selvfølgelig også.

Hvor lyder det fantastisk og eventyrligt.

Ja.

I dag skal vi med Gertrude Margaret Lowthian Bell ud på til tider farlige rejser gennem Transjordanien og Mesopotamiens ørkensand. Bell - formentlig den vigtigste og mest kendte af alle kvindelige opdagelsesrejsende - knyttede stærke bånd til de arabiske stammeledere, som hun både beundrede og respekterede dybt. Bell hjalp Lawrence af Arabien med at etablere Hashemit-dynastierne i nutidens Jordan og Irak, da englænderne deler verden med streger på et kort efter Osmanerne tabte indflydelse over området. Hvad var det, Gertrude Bell kunne? Og hvorfor var hun så dygtig til at skabe tillid til de arabiske stammer? Det og meget mere skal vi to tale om, Lone Theils. Velkommen.

Tak skal du have.

Du er journalist og forfatter med stor fascination, som du lige netop har fortalt, af Bell, og mens du igennem mange år boede i Storbritannien, faldt du over hendes bøger. Og der ligger også lidt bøger spredt ud på bordet foran os.

Ja, jeg har lige taget lidt med.

Det er så fint. Vi skal ind i en meget stærk scene. Jeg ved ikke, om man kan kalde det en skelsættende, verdenshistorisk vigtig scene. Churchill sidder med sin cigar i mundviggen og store kort spredt ud på bordet foran sig. Og der skal tegnes streger på de her kort. Omgivet af sine allervigtigste rådgivere. Fortæl om den scene, Lone.

Ja, det er jo sådan et klassisk tilrøget lokale, hvor mændene sidder og bestemmer, hvad der skal ske i verden, og hvor skal linealerne gå henne, hvor skal man lægge linealen og tegne en streg, og hvordan skal det Britiske Imperium se ud i fremtiden. Så det er jo vigtige beslutninger, der skal træffes. Og situationen i Mellemøsten er jo mildest talt kompliceret. Det er den også i dag, men det var den bestemt også dengang. Og der er alle mulige hensyn, der skal tages med, hvor skal man trække grænserne. Der er beduin-stammer, der rejser frem og tilbage, så flere sheiker taler om, at de vil gerne have en fleksibel grænse. Og Churchill sidder og river nærmest totter ud af håret - eller hvis han havde haft det, så havde han gjort det. Men han sidder så og taler med sin rådgiver. Så siger han, "Prøv at høre. Vi er nødt til at få fat i nogle, der kender disse stammer, og ved, hvordan de fungerer. Og vi er nødt til, hvis vi skal etablere et kongedømme, så er vi nødt til at vide, hvem der er de gode kandidater til, hvem der skal blive konge. Hvem har vi, der ved noget om det?" Spørger han ud i rummet.

Og så er der stille eller hvad? Der er ikke nogen af de rådgivere, der kan svare måske?

Nej, så siger de jo... "Ja. Vi skal have fat i kvinden," siger de bare først. Og kvinden, det er Gertrude Bell.

Og hvordan det kan være, at de havner dér, og hvordan at selveste Churchill sidder og spørger om Bell - det er det, vi skal bruge de næste 50 minutter på. Lad os starte i det her ørkensand, som også Churchill sidder og kigger ud over på sine kort. Bell er på vej - tror jeg - til Damaskus, til Busra i det nuværende Syrien, hvor hun også kommer til at hente nogle stærke erfaringer. Lad os komme ud i ørkensandet sammen med Bell.

Ja, altså hun er jo sådan en engelsk rose på mange måder. Hun er sådan opdraget til et mere stille liv, men hun falder pladask for ørkenen, da hun kommer til Mellemøsten, og begynder meget hurtigt at planlægge sin egen ekspedition og så videre. Og i første omgang så rejser hun jo sådan lidt, som man gjorde dengang, nemlig sådan: Vi tager det bedste af Storbritannien med ud til imperiet, og så må imperiet indrette sig efter, hvordan man vil være. Og det er jo også sådan noget - hvis der for eksempel er nogen, der kender til Karen Blixen. Hun tog jo også på safari med fine borde, hvide duge, tallerkener og bestik og så videre. Og det er sådan, Gertrude Bell starter med at rejse. Men hun

får så lynhurtigt nogle ret stærke erfaringer om, at hvis man skal klare sig i ørkenen, så skal man gøre det på en anden måde, sådan som hun i hvert fald gerne vil rejse.

Hvad er det for nogle erfaringer, hun får, da hun er i ørkensandet på vej til Damaskus?

Jamen, det er jo sådan først og fremmest både geopolitiske, og de er også fysiske. Altså, hvis vi skal tage det helt nære og fysiske.

Ja, kom med det.

Hun er jo en rødhåret kvinde med alt, hvad det indebærer for pigment og så videre. Og hun rejser jo først i kjoler og stråhat og så videre. Og på den tid skal vi huske, at der var det normalt, at kvinder, når de var ude at ride, så skulle de tage sig ud, og de skulle se anstændige ud og så videre, så man red ikke overskrævs på heste, men red i dame-saddel. Men det kan man jo ikke, når man er ude i ørkenen. Altså, det kan jo ikke lade sig gøre. Man rejser måske 10-12 timer om dagen på hesteryg. Så Gertrude fandt hurtigt ud af, at hvis hun skulle holde til det her liv, så var hun nødt til at gøre det på en anden måde. Så hun har fået designet en særlig kjole, som man måske kan betegne lidt som en buksekjole, som hun faktisk få syet til sig selv helt specifikt, så hun kan sidde overskrævs på hesten, men stadig se anstændig ud med skørtet draperet, som det nu skal. Hun har også fundet ud af, at det der med bare at møde op i almindelige støvler og en stråhat det går heller ikke i ørkenen. Hun er simpelthen nødt til at pakke sig bedre ind. så det er nogle af de ting, hun lærer, efterhånden som hun kommer ud i ørkenen. Men det vigtigste, hun jo måske lærer, det er også, hvordan taler man sammen med de her stammer og de her beduinstammer, hun støder på.

Hvordan vinder man deres tillid? Hvordan får man deres respekt? Og så videre.

Ja, og det er ikke nemt. For det første, så er hun oppe imod, at hun er kvinde, men det får hun sådan rimelig hurtigt afmonteret. Og så skal man også huske på, at når man støder på en beduinstamme, så er der jo nogle regler, der er gældende i ørkenen - og det kan vi vende tilbage til senere. Men gæstfriheden betyder altså alt, og den kan jo ofte betyde forskellen mellem liv og død på det her tidspunkt, fordi hvis man ikke bliver modtaget i en beduinlejr, så kan det være, man ikke kan få vand, eller man ikke kan få mad eller et eller andet. Og det kan man jo dø af.

Det er sådan, jeg husker historien: Da hun er ude i ørkensandet på vej til Damaskus, der kommer hun jo til at lave... Jeg vil næsten kalde det en fejl, da hun besøger de her. Og det er jo så en erfaring, hun kommer til at tage med sig. Fortæl om den episode med de her beduiner.

Hun støder ligesom på den her beduinstamme, som i første omgang er rimelig fjendtligt indstillet. Hvad laver de her i deres område? Og så får hun ligesom talt sig ind på dem og får den ære at blive inviteret ind i sheikens telt, hvor der jo ellers kun sidder mænd. Og hun får altså lov til at sidde dér og deltage i samtalen. Det hjælper grangiveligt selvfølgelig rigtig meget, at hun taler ret flydende arabisk. Og hun sidder så og har denne her samtale, som man jo nu engang har i sådan nogle telte, hvor man lige sidder og snakker lidt om, "Nå, men hvem har købt nye kameler? Hvem har købt nye heste? Hvad for nogle stammer har haft hvilke sammenstød? Hvem er blevet slået ihjel? Hvem skal betale blodpenge?" - Alt det dér smalltalk, som man jo har derude.

Og som giver hende utroligt meget information om steder, hun også rejser.

Ja, hun er jo superinteresseret, fordi hun vil godt forstå de her stammers indbyrdes forhold. Hvem har magt? Hvem har underlagt sig de andre? Og så videre. Det er jo et kæmpe, kompliceret netværk, som jo ikke er umiddelbart gennemskueligt for de fleste europæere og umiddelbart ikke er til at forstå. Men det er jo supernyttig viden, fordi hvis vi lige skal træde et skridt tilbage, så har vi i det her område ligesom det ottomanske imperium, som er Tyrkiet, som ligesom styrer det. Og så har vi det britiske imperium. Og det er sådan lidt en magtbalance mellem de her to store imperier. Hvem kan ligesom eje ørkenen? Hvem kan have magt over ørkenen? Og det er jo noget af det, der får betydning senere hen, når vi kommer frem til Første Verdenskrig. Og derfor er det sindsygt vigtigt, at man ved, hvor de forskellige stammer er. Hvad er deres interesser? Hvordan kan man knytte dem til det ene eller andet imperium? Det er jo noget, der er supervigtigt. Men det er sådan set ikke det, Gertrude tænker på lige nu. Hun er bare superinteresseret. Hun er derude, fordi hun synes det er spændende, og hun vil gerne forstå, at hun er fascineret og tiltrukket af den her kultur. Så i virkeligheden indsamler hun viden for sig selv, som hun dog formidler videre blandt andet i breve og senere i rejsebeskrivelser. Men det er hendes interesse, kan man sige. Hun kommer så ind i det her telt. Og de sidder og snakker. Og så er der gået nogle timer, og så er hun egentlig

også træt. Hun har jo rejst hele dagen og så videre. Så hun undskylder sig og siger pænt tak og så videre og trækker sig så tilbage til teltet. Og det er en kæmpe fejl. Kæmpe fejl.

Så hun jokker virkelig i spinaten, uden hun ved det.

Ja. Men hun har heldigvis en god guide med, og han skynder sig at løbe hen til hendes telt og sige, "Oh my God! Du har virkelig begået faux pas her." For det første kommer man simpelthen ikke til en sheik uden at give ham en gave. Det gør man altid. Og der er kun to gaver, der er acceptable i den her verden. Den ene er våben, og den anden er heste. Det er, hvad man kan give. Altså, det er ikke noget med at komme med en lille buket eller noget chokolade. Det er en hest eller et våben og. Og så har sheiken så ovenikøbet som en stor ære for hende sagt, at der skulle slagtes et får, og det får er ikke blevet serveret endnu, fordi de skal jo først lige have det stegt og så videre. Så det er virkelig en kæmpe overskridelse af de høflighedsregler, som hun selvfølgelig ikke har kendt til. Så hun skynder sig faktisk at lave det, man i dag ville kalde en feberredning. Så hun går til en af dem, hun har med i følget, og får hans pistol. Og så får hun den pakket ind i et lommeterklæde og sender den over til sheiken med tak og siger, at det er hendes gave. Og efter det så modtager hun faktisk en ret insisterende invitation om, at hun skal komme tilbage til teltet og spise med. Så hun går tilbage til teltet og sidder der hele natten næsten og spiser fårekød sammen med den her stamme. Og det er jo altså på mange måder en epokegørende begivenhed, kan man sige. Det lyder ikke af meget. Det er et måltid og en pistol, der blev givet væk. Men det er et kæmpe lærestykke for Gertrude, fordi hun tager det virkelig til sig og siger, "Nu ved jeg, hvordan jeg skal gebærde mig i ørkenen." Og hun tager aldrig efterfølgende af sted på en ekspedition uden at have masser af gaver med.

Lone, vi spoler tiden tilbage. Vi skal til hendes første rejse til Melleløsten, til Teheran, hvor hun bliver sendt afsted. Og inden jeg vil spørge dig om, hvad hun laver der, og hvorfor hun bliver sendt afsted, så skal vi i den rette stemning. Vi har fundet - synes jeg og min kære lydmand Bjørn, som har det samme navn som mig - en fantastisk optagelse fra en af Rumis tekster. Rumi var jo den store, persiske poet. Og bare en bibemærkning. Jeg har læst ham selv, da jeg rejste i Iran, så for mig er det her musik også meget stærkt. Det er en sanger, der hedder Homayoun Shajarian, som sidder i Teheran og spiller det her musik. Og så kommer vi til Teheran med ham.

"Jeg har tabt forstanden i din kærlighed. Jeg var som en by, der blev til ruiner," synger han her. Det kommer jo til at betyde utroligt meget for hende, denne her poesi. Hun kommer til Teheran lige om lidt - eller nu. Hvorfor havner hun dér, Lone?

Jamen, Gertrude er jo vokset op på et britisk gods i en meget rig familie og befinder sig i et samfund, hvor der egentlig er ret strikse regler for, hvordan man kan opføre sig, og hvor man kan gå hen med sine følelser, som er ingen steder. Altså, briterne er jo kendt for det her med the stiff upper lip. Og som 17-årig kommer hun på universitetet i Oxford og læser moderne historie, som er et af de få fag, som kvinder faktisk har lov til at læse på dette tidspunkt. Der er nemlig begrænsninger på. Og hun får de allerhøjeste karakterer, man kan overhovedet kan få, inden for sit fag, men dog ikke en titel, fordi det må kvinder ikke få. Men så sidder hun altså dér på godset, da denne her uddannelse er færdig i Oxford og har al den viden og al den her indsigt i verden. Og der er ingen tvivl om, at hun røvkeder sig ved at kigge ud på de her grønne græsmarker, som hun har set hundrede gange før. Så hun tigger og beder sin far om at få lov til at komme ud og opleve noget. Ud at se noget. Altså, hun er rejselysten. Hun er nysgerrig. Hun har denne her feber i sig, som gør, at hun kan ikke bare bliver der, hvor hun er. Og så tænker faren, "Hvis jeg skal sende hende ud i verden, så må jeg hellere gøre det under relativt trygge forhold." Så hun har en onkel, som er gift med morens søster, og han er ambassadør i Teheran. Og så tænker faren, at så kan jeg ligesom sende hende lidt i familiepleje dér. Og der kommer hun jo så til som ganske ung. Jeg tror, hun er blevet et par og tyve her. Og det er jo en helt anden verden. Altså, dels er det jo ambassaden, det er diplomatiet, og hun får VIP-behandling, fordi hun er jo i familie med ambassadøren. Så man sætter en stakkels tredjeseekretær på ambassaden til at passe lidt på hende. Men han er faktisk rigtig fin, fordi han er også med til at åbne Melleløsten på en eller anden måde for Gertrud - og jo selvfølgelig Teheran først og fremmest, som han viser hende og en veninde rundt i.

Det er Mr. Henry Cadogan, tror jeg, han hedder.

Ja. Og han får stor betydning for hende senere. Men han er jo den, der tager dem med rundt på basarer. Han tager dem med rundt og ser monumenter og andre interessante ting. Og det er også ham, der ender med at introducere hende for poesiens verden og for kærlighedens verden. Og nu hørte vi det her utroligt smukke. Det var simpelthen så

smukt, det vi lige hørte. Man får jo nærmest gåsehud. Og når man så tænker på det her kølige, engelske miljø, hun er vokset op i, og så den her længsel, der udtrykkes af Rumi. Den her passion. Det flammende mod det kølige britiske. Og hun er ung, og hun har aldrig haft en kærlighedsaffære før eller noget, så hele hendes kærlighedsaffære kommer til at indbefatte Mellemøsten på en eller anden måde. Det bliver sådan symbolsk for hende. Det er lydene, det er lugtene, det er atmosfæren, det er bønnekaldene. Det hele er så eksotisk og spændende. Hun får lov til at sove oppe på taget af det sted, hvor hun bor, så hun kan ligge og kigge op på stjernerne om natten. Altså, prøv at forestille dig, at man har aldrig rigtigt fået lov til at komme ud og se verden, og så er det her det første virkelige møde, hvor hun er selv afsted.

Det er to verdener, der banker ind i hinanden.

Og det gør et kæmpe indtryk på hende.

Ja. Og så bliver hun jo forelsket.

Ja, det gør hun. Cadogan, som er ham, der viser hende rundt, de falder for hinanden.

Faren modsiger sig ægteskabet.

Ja. Og det er jo igen: Dengang var det jo sådan, at når man skulle giftes, så spurgte man sin far eller sine forældre. Gertrudes mor er død. Hun døde, da Gertrude var ganske lille. Hun døde, da Gertrude var tre år. Så hun har en stedmor nu. Men man spørger sine forældre og sin far, og man kan blive gift. Og faren undersøger sagen, og han finder så ud af, at Cadogan er en type, som har svært ved at holde sig lidt fra kortbordene, og han har spillegæld.

Okay.

Så af den grund så synes han ikke, at han er godt match til sin datter. Det er jo sådan den pæne forklaring. Men jeg tænker måske også, at hvis han har spillegæld, og han har set... Gertrude kommer jo fra en virkelig, virkelig velhavende familie. Altså, der er ingen smalle steder på noget tidspunkt.

Familierygtet kan få et hak, måske.

Altså, jeg tror måske, at han prøver i hvert fald at beskytte sin datter fra den her alliance, som han kalder barnlig, og som han ikke synes er rigtigt for hende. Og det respekterer hun altså.

Det kommer faktisk en lille bitte smule bag på mig, når du fortæller det her, fordi jeg ser hende jo også som - og det kommer vi jo til at høre meget mere om - utroligt fændensk, sin egen vej, og der er ikke nogen, der skal bestemme over hende. Hvis nogen siger, "Det må du ikke," så vil hun det endnu mere. Men hun lytter alligevel til far?

Ja. Og jeg ved ikke rigtig, hvordan det... Altså, det har hun ikke rigtig skrevet så meget om. Altså, vi ved, hun er meget, meget ulykkelig over det. Hendes hjerte er fuldstændig knust.

Og det bliver kun endnu værre.

Ja, det gør det jo. Jeg tror måske, en af grundene var, at hvis man gik imod forældrenes ønske om, hvem man blev gift med, så tror jeg måske også, der lå en implicit trussel i, at så ville hendes adgang til midler også blive afskåret, og det ville jo betyde en kæmpe omvæltning for hende i den form for livsførelse, hun havde. Så det kan være noget. Men jeg tror også, hun havde stor respekt for sin far.

Hun vender hjem fra Teheran, kommer hjem til familien, og der modtager hun et brev fra Teheran.

Ja. Han er død. Og det påvirker hende dybt. Hun dykker ned. Blandt andet dykker hun ned i hele den her arabiske poesi...

Altså, han tager jo faktisk sit eget liv. Er det ikke sådan?

Nja, det er der lidt tvivl om, vil jeg sige. Der er også nogle optegnelser, der bare påpeger, at han dør efter sygdom. Men i hvert fald så er han ikke længere, og de får aldrig hinanden. Og hun har nogle år, hvor det fylder rigtig meget på den måde, at hun jo stadigvæk har sit liv, og hun stadigvæk rejser frem og tilbage, men han er hos hende. Og

hun betragter sig selv på en måde som enke, selvom de jo aldrig blev gift, fordi han stadigvæk var i hendes hjerte. Så en af de måder hun så får afløb for det er jo blandt andet ved at dykke ned i denne her arabiske poesi, som jo om noget kan dyrke smerten. Altså, den dér længsel, der aldrig bliver opfyldt. Der er jo ikke nogen, der kan gøre det som araberne. Og hun finder stor glæde i, efterhånden som hun lærer sig arabisk, at begynde at oversætte digte og får meget stor ros for sine oversættelser. Det er kompliceret at oversætte fra arabisk til engelsk.

Og det er jo faktisk noget, hun igen kommer til at kunne bruge som værktøj til at kunne recitere nogle af de her digte.

Det kunne hun. Altså, hun var hyper intelligent. Altså, hun talte adskillige sprog, og hun vidste noget om alle mulige ting. Og en af de ting, som hun så også havde, det var, at hun havde nærmest en fotografisk hukommelse. Så de her digte, som hun havde haft i hænderne, og som hun havde siddet og oversat, kunne hun jo underholde med, når hun sad ude i de her beduinlejre, når hun kom ud i ørkenen, og der var gæstebud. Og det skabte masser af respekt for hende også, fordi de var jo både imponerede over, at hun kunne recitere digte, og også smigret over, at hun kunne gøre det på deres sprog, og at det var deres kultur, hun kom ud med. Jeg tror nok, at hvis man kigger på, hvad erfaringen ellers har været i de her beduinstitammer, så har det jo typisk været folk fra enten det tyrkiske eller det britiske imperie, som har sagt, "Vi kommer med en kultur, der er overlegen jeres. Altså den er bedre, og I skal gøre det, som vi gør."

Og nu kommer der en, som...

Ja, nu kommer Gertrude og siger, "Jeg er fascineret af det, I har."

Og der skal vi ud, fordi vi er i året 1906. Hun kommer tilbage til Mellemøsten, til Jordan. Og det er jo faktisk sådan, at der for et par år siden blev lavet en stor film om Bells liv. Og den her film dykker vi lige ned i et par gange, for der er et par stærke klip. Filmen hedder "Queen of the Desert." Med selveste Nicole Kidman i hovedrollen. Jeg sad og så den i går. Den er faktisk rigtig fin. Og Lone, det er jo sådan, at i den scene, vi skal høre lidt fra filmen, der møder Bell to højtstående britiske officerer. Den ene er major, tror jeg. De mødes, og de har jo hørt om, at hun har planer om, at hun vil ud til beduinerne. Og det er de ikke glade for.

Mildest talt.

Men Bell hun er sgu ligeglad, hvis vi kan sige det sådan. Nu kommer lydklippet fra filmen her:

"What brings your here? Why did you leave England for good, as you say?"

"Well, to be honest I do not fully understand myself. But I did have my moment of epiphany."

"Miss Bell, allow me to be candid. This sounds pathetic. What are your intentions?"

"My intentions are to move out there and do some archaeological research. Study the Bedouins."

"The Bedouins? Heavens. This is not going to happen."

"May I remind you; they are under Turkish administration."

"You are going to ask for their permit?"

"No, and I am not going to ask for your permit either."

"Do not forget one thing. Do not forget that soon we intend to inherit their empire. And I do not want trouble. I do not want trouble for our ongoing efforts. You will not stir up confrontations with the Turkish because of the Bedouins. They are feuding amongst themselves. Now, this little venture of yours is counterproductive, and it is dangerous."

"You have no power to stop me."

"You will not leave."

"Yes, I will. I have already been out there, and I am going back. Good day, gentlemen."

"Good day, gentlemen. You cannot stop me." Ha ha. Hvad ville Bell hos beduinerne?

Jamen, hun var bare fascineret af deres livsstil, og hun var efter viden. Altså, hun endte jo med at blive måske den ypperste ekspert i verden på sin tid i de her beduin-stammer, og hvordan deres indbyrdes forhold var og deres magtforhold og deres historier og deres slægter. Det er alt sammen meget kompliceret, men noget som de her beduin-stammer jo har fået ind med blodet, så det sidder i dem. Og de har ikke delt det umiddelbart med hverken britiske embedsmænd eller i øvrigt tyrkiske, men Gertrude kommer til dem på en eller måde i kærlighed og fascination og bliver jo - jeg vil ikke sige, hun bliver modtaget som familiemedlem, men hun bliver modtaget som en kær gæst. Og det siger noget om, hvordan hun interagerede med disse arabere, at man faktisk i mange år, efter hun var død, stadigvæk omtalte hende med stor affektion og kærlighed i disse stammer. Hun havde ikke brændt jorden under sig. Hun var respekteret af dem, og det var selvfølgelig også... Nu talte vi om filmen her, som hedder "Queen of the Desert." Det var jo en titel, hun fik af dem.

Ja.

Fordi der var respekt omkring hende. Man giver jo ikke navnet dronning til nogen, man synes har fortjent andet end stor respekt. Og det står jo i skærende kontrast til den her scene, vi lige har hørt, hvor hun jo nærmest bliver udsat for den dér hånlige foragt: "Det kommer ikke til at ske. Nu fortæller jeg dig lige, hvad der skal ske, og det er ikke det, du tror." Og det glider hun jo fuldstændig af på.

Hvordan kommer hun ud til beduinerne?

Jamen, hun har jo penge og midler, kan man sige, fordi hun kommer fra en rig familie. Så hun hyrer en god guide, som virkelig har forstand på det.

Hun har en trofast følger. På rigtig mange ekspeditioner er det den samme mand, Fattouh, som hun har med.

Ja. Som jo også hjælper hende rigtig meget med at forstå, hvad man skal gøre. Det er jo også ham, der redder hende i den situation, vi har talt om, hvor hun går fra det her får, der er ved at blive tilberedt. Så alfa og omega er, at hun har en god guide, og hun

lytter til ham, hun respekterer ham. Altså, hun begynder ikke at sige, "Ja, det er meget muligt, men nu gør vi sådan her." Altså, hun hører virkelig efter, hvad der bliver sagt. Ikke fordi hun er ydmyg på den måde, at hun kommer til dem bukkende og skrabende. Men hun kommer som en, der vil lære. Og det tror jeg, at den attitude redder hende fra mange problemer, og den giver hende også adgang til situationer. Og så tror jeg også, at det faktum, at hun var kvinde, på en eller anden måde også jo gør, at hun får en dybere indsigt, fordi ikke alene har hun jo mulighed for at komme ind og tale med mændene, men hun har også mulighed for at tale med kvinderne i sådan en beduinstantamme og andre steder, hun støder på. Og det giver jo den dér dualitet, fordi hun kan tale med kvinderne og måske også derved få en indgang til, hvordan mændene fungerer, og også en større forståelse af... Fordi én ting er en arabisk mand, der sidder og skal imponere sine venner. Han siger måske én ting, men når du taler med hans tredje kone eller fjerde kone, jamen så hører du måske også en anden del af historien. Så hun får et mere samlet billede.

Er det afvæbnende, at hun er kvinde?

Det er det nogle gange. Jeg tror også, at det nogle gange har været tæt på at få hende i problemer, fordi vi skal jo stadigvæk huske på, at vi taler om en kultur, hvor kvinder på dette tidspunkt i Arabien jo ikke har magt og positioner. Så jeg tror, det er, fordi hun er så særegen. Altså, det er sådan lidt et kuriosum for mange af de dér mænd. Altså: Hvad er det her for en skabning?

Ha ha. Det er sådan et fatamorgana, der kommer ridende på dromedarerne.

Og fordi hun rider som en mand, altså hun rider overskrævs på hesten, og hun har lært sig efter at have haft de her tidligere erfaringer, så er hun jo godt pakket ind, så hun har ikke bare stråhat på. Hun er jo pakket ind fra top til tå næsten - man kan næsten kun se hendes øjne -hvilket er en smart måde at rejse på ørkenen. Så tænker de jo, det er en mand, der kommer ind til stammen, og så er det ligesom første, når hun kommer ned af hesten og får pakket sig ud - "Gud! Det er en kvinde." Og så er det lidt for sent at reagere på det, tror jeg. Så jeg tror, hun også bruger det dér overraskelsesangreb. Og så gør hun jo det, at når hun så begynder at tale med dem på arabisk - og hun var superintelligent, det er der ingen tvivl om - og demonstrere den viden, hun allerede har opsamlet,

og kan måske også nogle gange komme med nyheder, som interesserer de her beduiner, som rejser rundt, fordi hun kommer fra andre stammer...

Ja, det må gå begge veje. Det er ikke bare, at hun kommer for at hive informationer ud af dem. De er også interesserede i, hvad har du set undervejs.

Ja. Så på den måde gør hun sig jo nyttig og interessant for dem også. Og man skal også huske på, at der er en stolt tradition i ørkenen, fordi der er mange timer at slå ihjel derude i sandet, at hvis man er god historiefortæller, så er man også højt skattet, og det er Gertrude.

Hun kommer til Petra.

Ja.

Som må være, tænker jeg, helt overvældende at komme til på det her tidspunkt.

Ja, den er jo nærmest lige blevet gravet ud. Og man kan sige, at Gertrude har som helt ung fået en interesse for arkæologi, som vedbliver hele livet. Og det er jo også en af grundene til, at hun selvfølgelig tager til Petra, fordi det er et kæmpe fund.

Hun laver jo optegnelser og kort undervejs - også ting, som bliver meget vigtige for eftertiden.

Ja. Vi hører jo i det her klip, vi lige har hørt, at hun kommer ud for ikke kun at studere de nulevende stammer, men hun er også ekstremt optaget af de monumenter, der står i ørkenen, og hun laver fortegnelser og måler dem op på kort. Og hendes kort er af en sådan kvalitet, at de stadig er ved Royal Geographical Society's kortrum i London.

Wauw.

Og hendes optegnelser af kirker, som hun lavede sammen med en anden brite, en mand, kirker og monumenter i Mesopotamien - altså de kommer til at danne skole for, hvordan det bør gøres. Hun rejste også altid rundt med kamera, så hun dokumenterede de ting, hun fandt, på kamera og så videre. Så hun er meget, meget optaget af arkæo-

logi, og det kommer også til... Altså, da hun senere bliver rigtig indflydelsesrig i Irak og bliver rådgiver for kongen, så får hun faktisk overbevist ham om, at han skal starte et nationalmuseum. Og det bliver simpelthen kimen til Iraks nationalmuseum. Og det er Gertrude, der får det op at stå, fordi hendes kærlighed til arkæologi er så stor, og hendes interesse for det. Og hele starten på samlingen, kernen i denne her samling, er Gertrudes egne fund, som hun har taget med fra ørkenen. Så det var en stor og vigtig ting for hende.

Hvor er det utroligt. Mens vi er i Jordan, så brænder jeg inde med endnu noget lyd. Og det er fra de jordanske beduiner? Prøv at lytte med en gang.

...

Jeg føler, jeg sidder på dromearryggen og rider derudaf. Det er helt fantastisk, det dér.

Ja. Og det var jo også noget af det, hun nød. Altså, hun nød jo virkelig, når hun kom til et telt, ikke bare at udvekslede informationer, men også hele den kultur, der var omkring beduinlivet, og hvordan de festede om aftenen, hvordan de tændte bål og sad og fortalte hinanden historier og sang og dansede.

Ja, nu siger du også "tænde bål." Det er jo så vildt, at man er ude i ørkenen, og så er der 40 grader om dagen, og så bliver det minusgrader om natten. Det dér helt vilde miljø, hun egentlig rejser i og så videre.

Ja. Hun kunne klare nogle strabadser.

Lone, jeg kan ikke huske, hvor det er, og hvornår det er, og om det er i Jordan... Hun møder jo en på det her tidspunkt ung mand, som bliver verdensberømt: Lawrence of Arabia.

Ja.

Hvor er det, de møder hinanden?

De møder faktisk hinanden på en arkæologisk udgravning, hvor hun begynder at snakke med ham. Han er jo en del yngre end hende, og hendes rygte er på dette tidspunkt rejst lidt i forvejen. Altså, man har hørt om Gertrude Bell.

Så han har hørt om hende?

Ja. Og hun lærer ham jo meget. Og det synes jeg er lidt sjovt, fordi når man ser ud over Arabiens historie, og hvordan Lawrence of Arabia - som man jo kalder ham - kommer til at forme den.

Hvorfor blev han så vigtig?

Jamen, han blev vigtig, fordi det var ham, der rejste rundt og fik stammerne over på den britiske side, kan man sige. Da det endelig kom til krigen, og man havde den her konflikt med det Osmanniske Rige, med Tyrkiet, selvfølgelig først og fremmest, så var det Lawrence of Arabia, der ligesom organiserede de her stammer.

Ja, og nu startede du faktisk vores samtale med at fortælle om den her ret stærke scene med Churchill, der sidder med kortet bredt ud på bordet. Bell er ikke til stede, så vidt jeg husker, men det er Lawrence of Arabia. Og det er ham, der siger til Churchill, "Der er én, der ved mere, end også jeg gør, og det er Bell."

Ja. Fordi han går jo til Gertrude ofte. I hvert fald der i starten, da han er ung. Selvfølgelig samler han sig også sine egne erfaringer senere hen, men i starten, da han kommer til området, så har han masser af spørgsmål, som Gertrude hjælper ham med. Altså, hun er og bliver en kæmpe autoritet på det her område. Der er ikke altid, de er enige, og det er altid, de er enige i, hvordan man løser de her konflikter. Men der er ingen tvivl om, at han lærer rigtig meget af hende, og hun kommer til at lægge fundamentet for hans viden, som han jo senere bruger til at være med til på sin måde at sætte sit præg på verdenshistorien.

Lone, vi skal tilbage til Syrien. Vi skal ned til druserne, som du også lige skal fortælle, hvem er. Men vi springer lige tilbage til filmen med frøken Kidman i hovedrollen. Nu er hun jo som Bell tilbage til militærmændene, der igen nu har hørt, at hun skal ud til bedu-

inerne. Og nu har de en plan for, om hun måske vil indgå et samarbejde med militæret. Prøv at lytte med en gang.

"You ventured out, and I felt not inclined to support this."

"To put it mildly."

"With the size and momentum of the Great War that is gaining, it would be of considerable value for our country if you could make your curiosity more systematic."

"Meaning what?"

"You would be our only spy in a vast area we have little intelligence about."

"In short: no."

"A blunt no?"

"Correct. A blunt no. I operate for no one."

"What is it then that attracts you to the Bedouin out there?"

"It is something that you and your world would never understand. It is their freedom. It is their dignity. It is their poetry of life."

Det er deres værdighed og deres poesi. Hvad tror du, Bell mente med beduinernes værdighed? Hvad tror du, der var så stærkt?

Jeg tror, der var noget, der talte til hende, i hvert fald i den måde, de gebærdede sig på. Altså, der var en ære og den dér gæstfrihed og stolthed i de her grupper, som hun måske ikke lige så i de britiske embedsmænd. Og det var selvfølgelig også derfor, at hun blev så tiltrukket af det. Altså, jo mere hun kom ind i denne her beduinkultur, jo mere hun forstod den, jo mere kunne hun egentlig se sig selv i den, tror jeg, mere end i denne her lille mide af en mand, som vi ligesom hører om her, som siger, "Ja, jeg sagde godt nok, at det var en dårlig ide, men nu synes jeg, du skal være spion." Og jeg sad også og

tænkte, da jeg hørte det her klip, at hun har jo den luksus, at hun kan sige nej, fordi hun ved, at den næste ekspedition, hun vil på, den finansierer hun selv - og den næste og den næste. Altså, fordi hun havde nærmest en udtømmelig pengetank, hun kunne bruge. Og det var selvfølgelig hendes fordel.

En ikke ubetydelig detalje.

Ja. Og det gør jo så, at man har den luksus, at man kan sige, at man vil ikke blandes ind i politik, og man vil ikke have noget med det her at gøre. For vi er jo sådan i forløbet, hvor vi kommer op til Første Verdenskrig. Og jeg synes, det er meget sjovt, fordi jeg har faktisk et lille citat her i starten af bogen, som faktisk står her i forordet. Og jeg synes, det er lidt sjovt, fordi hun bliver jo sådan set indblandet i politik på den måde, at man kommer til at bruge hendes kort under Første Verdenskrig. Alle de her fine, fine kort, hun har optegnet med stor akkuratess, de bliver faktisk brugt, da man skal kæmpe i ørkenen. Og de bliver nævnt i "Den engelske patient," som de fleste måske kender som film. Og der er sådan en meget sjov passage her i forordet i hendes biografi, hvor forfatteren skriver, at man gør Bell blodig uret. Og nu skal du høre hvorfor. Altså, de står og kigger på et eller andet kort her. Og så står der her: "In The English Patient her name was taken in vain by British soldiers pouring over a map spread out on a folding table in a camouflage tent." Og så spørger den ene: "Kan vi komme igennem de her bjerge?" "Ja, hvis vi kigger på Bells kort, så er der faktisk en vej igennem de her bjerge." Og så er der en af de andre, der siger, "Så må vi håbe, han havde ret."

"Han"- Bell. Ha ha. De aner ikke, hvem der har lavet det.

Ha ha. Nej, og det er jo meget naturligt at tro på det her tidspunkt, at en kortlægger er en mand. Men det var hende.

Fantastisk.

Ja. Så hun bliver jo sådan set trukket ind i den her konflikt, hvad end hun vil det eller ej. Men jeg tror, at når man ser på, hvordan hun har gebærdet sig i den og de ting, hun har talt for, så er hun i hvert fald med til - og så kan man så være uenig i den løsning, hun foreslår. Men hun har i hvert fald i den grad været med til at oplyse og nuancere briter-

nes forhold til de her arabiske stammer og de interne magtforhold, der var i den her ro-debutik, der er Melleløsten på det her tidspunkt.

Hun rejser ud for at besøge druserne. Det lykkes hende også. Hun har sin faste ledsager med endnu en gang. Og det er det, du startede med at referere til: Den dér episode om hendes erfaringer i ørkensandet, fordi det er dér, hvor hun bliver inviteret til sheiken og giver ham det her våben. Så kommer hun jo ud på det, jeg vil kalde den mest dramatiske rejse, som - ja undskyld, inden jeg afslører alt for meget - er tæt på at gå meget, meget galt. Hun vil ud til en, så vidt jeg kan forstå, meget berygtet sheik og krigsherre, Ibn Rashid, i et sted, der hedder Hayil. Og den rejse skal vi ud på nu, Lone. Inden vi kommer til Hayil, så skal vi lige få en stemning fra ørkensandet. Det er det sidste klip, jeg har med i dag fra filmen, hvor vi hører om, at Bell sidder og skriver i sin dagbog, mens hun er på rejse:

"Already I have dropped back into the desert as if it were my own place. Silence and solitude fawn around me like an impenetrable veil. Sleep more profound than civilization contrives. And then the roadless desert again."

Hvad er det for en verden, hun er på vej ud i? Hun er på vej til Hayil, som mildest talt ikke har et særligt godt rygte.

Nej. Hayil er en by, hun er supernysgerrig for at besøge, og en af grundene til det er, at der er ikke ret mange mennesker, der kan komme til Hayil, for det er en farlig by. Og det pirrer selvfølgelig Gertrudes nysgerrighed og vilje til at komme derhen endnu mere. Det er et område, som på det tidspunkt er lidt af en hvepserede, hvor der har været en masse interne stridigheder om, hvem der skal være tronfølger. Og det er kommet så vidt, så stort set alle voksne mænd, der kunne være kommet på tale, der har slået hinanden ihjel i interne kampe og stridigheder. Så den ældste tronfølger han er bare 16 år. Og så vil jeg også lige linke til det her billede - fordi det er faktisk også vigtigt - at kvinder i denne her by de er fuldstændig tildækket fra top til tå, hvis man overheadet ser dem. Og det gør man ikke tit. Fordi på det her tidspunkt i Hayil er det accepteret, at der i hvert fald i overklassen er kun tre grunde til, at en kvinde nogensinde - som i nogensinde - kan forlade sit hus. Hun kan forlade sit hus, når hun bliver hentet af sin brudgom. Hun kan forlade sit hus, når hendes forældre dør. Og hun kan forlade sit hus, når hun selv dør. Det er de tre valide grunde, der er til at forlade sit hus. Og så kan man sige, at

i underklassen er det lidt mere løseligt. Der kan man godt gå ud og besøge kvindelige slægtninge om natten - fuldstændig tildækket. Og det er sådan, det er at være kvinde i Hayil.

Det er ekstremt konservativt.

Så man kan forestille sig, at en kvinde, der rejser alene med et kæmpestort følge af mænd. det er lidt af en clash med byens kultur, for nu at sige det pænt.

Ja, for hvad sker der, da hun banker på Hayils porte?

Jamen, hun bliver sådan set budt velkommen, fordi igen skal vi huske den arabiske tradition, hvor gæstfriheden er så vigtig. Så hun bliver faktisk rigtig fint modtaget på mange måder. Hun bliver anvist en bolig, som faktisk hører kongefamilien til. En sommerbolig, som er meget smuk. Den består sådan af hvide søjler, der er lavet af kokospalme-stammer. Og så er der en fin, lille gård med et palmetræ og dekorationer i blå og rødt. Det er et meget flot sted. Og hun får også stillet to kvindelige slaver til sin rådighed, som lyder hendes mindste bud. Og der kommer også folk på besøg og så videre. Men hun kan ikke få lov til at bevæge sig ud i byen, fordi der er et rimelig stærkt styre af religiøse imamer her, som siger, at det er meget uanstændigt, at hun får lov til overhovedet at være her. Og hun rejser alene, og det ser de meget strengt på. Så man finder sådan en slags mellemløsning. Man har ligesom sagt, "Velkommen. Her kan du bo. Du bor under meget, meget fine forhold. Du skal ikke mangle noget mad eller noget. Men nej, du kan ikke komme ud."

Men hun sidder så i en eller anden form for husarrest, altså.

Det er simpelthen husarrest. Og hun er dybt presset, fordi man skal huske på, at hun kommer jo - hun har rejst langt - så hun kommer med et pænt stort følge. Hun har kameler, hun har heste, som er slidt op, og dem har hun så fået solgt. Men hun kan også se, at hun kan ikke blive ved med at holde det her store karavanefølge, så hun må lade sine mænd blive fritstillet, som vi siger på moderne sprog.

Ja, så Fattouh og de andre, som havde været hendes tætte rådgivere, de er væk.

Og så er hun også presset på økonomien, fordi den måde, man klarer de økonomiske problemer eller økonomiske transaktioner på det tidspunkt, er jo, at man finder en agent, og så giver man ham 2.000 pund, og så skriver han en tilgodeseddel på det, og så går man hen til den næste by og siger, "Jeg har en tilgodeseddel fra Hr. dét og dét." Og så får man pengene der, fordi så skal man ikke rejse og dermed udsætte sig selv for røveri og så videre. Og da hun så kommer med den her tilgodeseddel i Hayil, så siger de nej.

Den går ikke.

Nej. Så der står hun, og hun har 50 pund tilbage, så hun er dybt presset, og hun er også meget fortørnet over, at de ikke ærer det her system. Så hun er ved at være godt rasende og frustreret, jo mere hun ligesom ikke kan få lov til noget. Hun bliver så tilkaldt - altså hun får ligesom sådan en invitation, hvor hun får lov til at mødes med en embedsmand. Men det må foregå efter mørkets frembrud. Og så bliver der simpelthen bundet stof på hovene af hendes hest, så hun ikke larmer og ikke tiltrækker sig opmærksomhed.

Nej, hvor absurd.

Og så får hun så lov til at besøge ham. Men stadigvæk er der ikke rigtig nogen lydhørhed for, at hun vil gerne ud i byen og så videre.

Og så er det vigtigt at sige, at sheiken, som hun skulle besøge, Ibn Rashid, han er jo i en krig et eller andet sted. Så hun sidder dér og venter.

Ja, og byen er nærmest handlingslammet, fordi de tør ikke at tage nogen beslutning om hverken at give en penge, eller lade hende rejse eller lade hende se byen, før han kommer tilbage.

Eller skal hun blive en del af det her harem, som hun næsten bor tæt på.

Altså, hun sidder og venter på en 16-årig dreng. Han er 16 år, ham hun venter på.

Og inden vi skal afsløre, hvordan hun så også lykkedes at komme ud, så skal vi have det sidste stykke musik for i dag. En irakisk kunstner, som hedder Rahim AlHaj, som spiller på forgængereren til guitaren, det her strengeinstrument, der hedder oud.

....

Hvordan lykkes det hende at komme ud?

Jamen, det ved vi faktisk ikke helt selv. Men der er flere ting, hun gør. For det første bliver hun tilkaldt til sådan en sammenkomst, og der taler hun med en embedsmand, og hun bliver ret rasende på ham, fordi han er hverken til at hugge eller stikke i hverken hvad angår penge eller rejsetilladelse eller noget som helst, så hun rejser sig meget abrupt op fra en samtale. Og det er meget uhøfligt. Og det bliver der selvfølgelig lagt mærke til. Så det er den ene ting, hun gør. Den anden ting, hun gør, som måske er mere kløgtigt, det er, at hun får lov til at komme og besøge haremmet. Og det må hun jo som kvinde. Og det i sig selv at komme ind i et harem på det tidspunkt det er jo super-spændende, og der er jo ingen, der stort set har besøgt sådan et harem før. Men det får hun så lov til, og hun får også lov til at snakke med lederen af haremmet, den fremstående kvinde. Og de har god kemi, og de taler sammen, og hun hører lidt om haremlivet, og hun fortæller også om de problemer, hun selv har. Og så går der tre-fire dage, og så får hun lige pludselig ud af det blå et bud om, at nu må hun gerne rejse, hvorhen hun vil, og her er en pose guld. Så alle hendes problemer er løst med et slag. Og så skulle man tro, at hun ville spurte ud af byen så hurtigt, hun overhovedet kunne. Men det gør hun selvfølgelig ikke. Hun siger, "Tak. Må jeg lige blive en dag mere? Fordi nu vil jeg gerne lige rundt og tage nogle billeder i byen og se den ordentligt."

Hun er kølig.

Ja, det er hun. Og det gør hun simpelthen, og de dér arabere sidder lidt og griner og ryster på hovedet ad hende, fordi hun gør det med en eller anden form for charme, og hun får lov til det.

Lone, her afslutningsvis - og vi kunne jo blive ved med at snakke i timer om Bell - så skal vi jo ind på hendes eftermæle her afslutningsvis. Fordi hun har jo betydet så meget. Jeg startede med at sige, at hun formentlig er den allervigtigste kvindelige opdagelses-

rejsende, og det ved jeg, at du har noget, der måske flugter ret godt med. Inden du vil læse det her op, du har taget med, så er det jo sådan, at hun dør i Bagdad i 1926. Og du har taget noget med fra hendes nekrolog.

Ja, altså det er bare, fordi det sådan lige komprimerer, hvem hun var. Altså, der stod i denne avis, at der er simpelthen ikke nogen samtidig kvinde nogensinde, der har kombineret de kvaliteter, hun har: Med den smag hun har for farlige eventyr. Plus videnskabelig interesse. Og viden og kompetence i både kunst og litteratur. Og sympati for alle slags mennesker. Politisk indsigt. Og påskønnelse af de menneskelige værdier. Det, må man sige, er et eftermæle, der er til at tage og føle på.

Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio Loud med Bjørn van Overrim bag lyden. En særlig tak til Bent Jensens og Arktisk Institut, De Kvindelige Eventyreres Klub, David Hoffman, Discovery Channel og National Geographic. Find serien på vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.